

Sağlık Hizmetinde Tanıtım İhlalleri – Sınırlar

Sempozyum Kararlılık Bildirgesi

17 Kasım 2019 – İstanbul

Türk Tabipleri Birliği, İstanbul Tabip Odası, TTB Uzmanlık Dernekleri Eşgüdüm Kurulu’nun birlikte düzenlediği sempozyum İstanbul Tabip Odası’nın ev sahipliğinde İstanbul’da 17 Kasım 2019 Pazar günü gerçekleştirildi. Sağlık Bakanlığı’ndan, Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi’nden, tabip odalarından, uzmanlık derneklerinden 102 hekim ve diğer izleyiciler katıldı.

Sempozyum Kararlılık Bildirgesi, konunun öneminin vurgulanması ve yapılacaklar konusunda ortak eylem planının tanımlanması amacıyla oluşturuldu.

Hekimlik Hipokrates’ten bu yana kendi etik değerleri ile birlikte var olan bir meslektir. Sağlığın ticarileşmesindeki artışla birlikte, sağlıkta tanıtım etkinliklerinde, özellikle sosyal medya ortamlarında, zaman zaman meslek etiğine aykırı tutumlar alındığı görülmektedir. Bu durum hasta-hekim ilişkisini ve mesleğimizin saygınlığını zedelemektedir. Hekimler arası haksız rekabetin engellenebilmesi, tanıtım ve bilgilendirmenin meslek etiğine uygun biçimde yapılabilmesi için ortak tutum belirlemek gerekmektedir.

Neoliberal politikaların hayata geçmesi ile birlikte sosyal devlet paradigmasının çökertilmesi, sağlığın metalaştırılması ve piyasa dinamiklerine terk edilmesi süreci hızlanmakta; sağlığın bireyselleştirilmesi ve sağlık harcamalarında artışla beraber sağlık hizmetlerinde etiğe uygun olmayan tanıtımları ve reklamı yaygınlaştıran bir iklim oluşmaktadır. Sağlığa ilişkin arz-talep mekanizmaları “hastalık tacirliği” olarak tanımlanabilecek bir tutumla şekillendirilmekte; tıbbi endüstrinin çıkarları ve “piyasa dinamikleri” doğrultusunda oluşturulan sağlık politikaları, giderek artan biçimde, hastaların isteklerini ve hekimlerin tıbbi kararlarını yönlendiren bir nitelik kazanmaktadır.

Uygunsuz tanıtımlar ve reklam hastaların geçerliliği kanıtlanmış ve bilimsel tıbbi bilgilere tarafsız bir biçimde ulaşma hakkını, daha geniş bir ifade ile sağlık eğitimi alma hakkını da olumsuz olarak etkilemektedir.

Hızla yaygınlaşan mesleki etiğe aykırı tanıtımların halk sağlığı ve hekimlik üzerindeki olumsuz etkilerine dikkat çekmek işte bu ortamda kritik önem kazanmaktadır.

Sağlıkta tanıtıma ve reklam yasaklarına ilişkin yasal mevzuat aşağıda özetlenmiştir:

1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun’un 24. maddesi “*İcrayı sanat eden tabipler hasta kabul ettikleri mahal ile muayene saatlerini ve ihtisaslarını bildiren ilanlar tertibine mezuun olup diğer suretlerle ilan, reklam ve saire yapmaları memnudur (yasaktır).*”

6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Kanunu’nun 1. maddesinde Türk Tabipleri Birliği ve bağlı tabip odalarına; “*Tabipler arasında mesleki deontolojiyi ve dayanışmayı korumak, tabipliğin*

kamu ve kişi yararına uygulanıp geliştirilmesini sağlamak ve meslek mensuplarının hak ve yararlarını korumak...”, aynı kanunun 28. maddesinde ise tabip odalarına “... yazılı ve sözlü vasıtalarla reklam yapılmasını önlemek” görevi verilmektedir.

Bu çerçevede tabip odaları ve uzmanlık derneklerinin alanın gereksinimlerini de gözeterek yıllardır onur kurulları ile birlikte çalışmalar yürüttüğü ve ihlal yapan hekimlere cezalar vermek durumunda kalındığı, ayrıca hekimlere konu hakkında bilgilendirme etkinlikleri de düzenlendiği bilgisi ilgililerce sempozyumda paylaşılmıştır.

Son dönemlerde sosyal medyada yaygınlaşan tanıtım ihlalleri ile ilgili kuralları berraklaştırmak amacıyla tabip odaları ve uzmanlık derneklerinin görüşü alınarak hazırlanan ve Türk Tabipleri Birliği 67. Büyük Kongresi’nde kabul edilen **“Hekimler ile Sağlık Kurum ve Kuruluşlarının Elektronik Ortamlardaki Paylaşımlarına İlişkin Kılavuz”**un en güncel ve kapsamlı metin olduğu gerekçesiyle Sempozyum Kararlılık Bildirgesi’nde yer alması ve hekim ve sağlık çalışanlarına ulaştırılarak bu konudaki duyarlılığın artırılmasının önemi vurgulanmıştır.

Hekimler ile Sağlık Kurum ve Kuruluşlarının Elektronik Ortamlardaki Paylaşımlarına İlişkin Kılavuz:

1219 sayılı Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun, 6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Kanunu, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi, Hekimlik Meslek Etiği Kuralları başta olmak üzere mevzuatın sağlık hizmetlerinde tanıtımın sınırlandırılmasına ilişkin düzenlemeleri gözetilerek aşağıdaki uygulama esasları belirlenmiştir.

Tüm sağlık kurum ve kuruluşları ile bütün hekimler bu ortamın kullanımında sağlık hizmetinin özelliği ve tıp mesleğinin saygınlığını dikkate alarak kendilerini bu ilke ve kurallarla bağlı sayarlar.

1. Hekimler, yürüttükleri mesleki faaliyete, sağlık kurum ve kuruluşları da sundukları sağlık hizmetine ilişkin tıbbi deontoloji ve meslek etiği kurallarına uygun biçimde internet ortamında yer alabilirler. Bu konuda sosyal medya mecralarının kullanımı da aynı ilkelere tabidir.

2. Hekimler internet sitelerinde ad, soyad, adres, iletişim bilgileri, çalışma saatleri, 1219 sayılı Yasada belirlenmiş uzmanlık, yan dal uzmanlığı ve üniversite dışında kullanma hakkına sahip olduğu akademik unvan dışında bir isim ya da ibare kullanamazlar.

3. Sağlık kurum ve kuruluşları, ruhsatında kayıtlı isim dışında herhangi bir isim ya da ibareye yer veremez. Hangi branşlarda hizmet verildiğini, adresini, iletişim bilgilerini, çalışma saatlerini ve sağlık personelinin adını, soyadını, 1219 sayılı Yasada belirlenmiş uzmanlık, yan dal uzmanlığını ve üniversite dışında kullanma hakkına sahip olduğu akademik unvanını belirtebilirler.

4. Hekimler, internet sitelerinde “kişisel bilgiler” başlığı altında, aldığı eğitimlere, 1219 sayılı Yasada belirlenen uzmanlık alanında kazanılmış uluslararası yeterliliklerine/unvanlarına, bilimsel yayınlarına, bilimsel toplantılardaki konuşmalarına, düzenlediği toplantılara, ödülleri-

ne, yerli ve yabancı uzmanlık dernek ve kuruluşlarına üyeliklerine, idari ve danışmanlık görevlerine yer verebilirler. Hekimler, meslek uygulamaları ile ilişkilendirmeksizin mesleki olmayan etkinliklerine de yer verebilirler.

5. Sağlığı koruyucu ve geliştirici nitelikte, toplumu bilgilendirmeye yönelik içerik paylaşılabilir. Doğruluğu bilimsel olarak kanıtlanmamış bilgilere yer verilemez. Verilen bilginin kaynağı ve son güncelleme tarihi belirtilmelidir.

6. Her bilgilendirme sayfasının altında "Sayfa içeriği sadece bilgilendirme amaçlıdır, tanı ve tedavi için mutlaka doktorunuza başvurunuz." ifadesi, en az diğer yazılarla aynı puntoda ve kolaylıkla fark edilebilir biçimde yer almalıdır. Günümüzde bilim çevrelerince kabul edilmiş bilgilere aykırı, hatalı ya da doğruluğu bilimsel olarak kanıtlanmamış bilgilere yer verilemez.

7. Tedavi edici sağlık hizmetine yönelik bilgiler içeren (ifade, yazı, fotoğraf, video, röportaj, haber vb.) ögelere hiçbir şekilde yer verilemez.

8. Hastaların sır kapsamındaki bilgileri hiçbir biçimde paylaşamaz. Hasta mahremiyetinin korunması için her türlü önlem alınır.

9. Hastaların tedavi öncesi ve/veya sonrasına ait görüntülerine ya da ifadelerine hiçbir şekilde yer verilemez. Ayrıca bu nitelikteki yayınlara link verilerek yönlendirme de yapılamaz.

10. Sağlık çalışanlarının, tedavi öncesi, sırası ve sonrasında hasta ve hasta yakınları ile birlikte görüntülerine yer verilemez.

11. Deontoloji kurallarına ve hasta haklarına uymayan, abartılı, insanları yanıltıcı, korku veya paniğe düşürücü, yanlış yönlendirici, gerçeğe aykırı ifadeler kullanılamaz.

12. Meslektaşlar ve/veya sağlık kurum ve kuruluşları arasında rekabete yol açan, hekimliğe ve sağlık kuruluşlarına ticari bir görünüm veren, reklam niteliğinde, kendilerini, sundukları hizmeti ya da sağlık kurum ve kuruluşunu öven, ön plana çıkaran, diğer sağlık kurum ve kuruluşları ile hekimleri kötüleyen ibarelere yer verilemez.

13. Hekim hakkında veya sağlık kurum ve kuruluşu ile burada görev yapan sağlık personeli hakkında, hastalara ait değerlendirmelere, görüş bildirimine, teşekkür ilanlarına yer verilemez.

14. Mesleki birlikler ve dernekler, bilimsel dergiler ile diğer mesleki kuruluşlara ait sitelere yönelik olanlar dışında yönlendirici link verilemez.

15. Muayenehane ve diğer sağlık kurum ve kuruluşlarının fiziki ortamı ile tıbbi cihaz veya donanımlara ilişkin ifade ve görüntüler kullanılamaz.

16. İnternet ortamında hasta bizzat muayene edilmeden, yöneltile soruların yanıtlanması suretiyle tedavi önerilerinde bulunulamaz. Bu yolla hasta, belirli bir hekim ya da sağlık kuruluşuna yönlendirilemez.

17. İnternet ortamındaki siteler/forumlar kullanılarak hasta yönlendirilemez, aracılık faaliyeti yapmakta olan sitelere üye olunamaz, ticari kuruluşlardan bu nitelikte bir hizmet alınamaz.

18. Arama motorlarında internet sitesinin bulunabilir olması için hekimin veya sağlık kurum ve kuruluşunun ruhsatında yer alan bilgiler dışında anahtar kelimelere yer verilemez.

19. Herhangi bir ücret, kampanya ya da indirim bilgisine veya hizmetin ücretsiz olduğuna ilişkin ifadelere yer verilemez.

20. Tüm kurallar internet sitesinin yabancı dillerdeki görünüşleri için de geçerlidir.

21. Bu kılavuzda yer almayan durumlar, 1219 sayılı Kanun, Tıbbi Deontoloji Tüzüğü, Hekimlik Meslek Etiği Kuralları, Türk Tabipleri Birliği Disiplin Yönetmeliği hükümlerine göre değerlendirilir.

22. Burada belirtilen kuralların ihlal edilmesi halinde ilgili mevzuat doğrultusunda gerekli işlemler yapılır.”

Sempozyumda reklam yasakları ve tanıtım kurallarına ilişkin ihlallerin engellenmesi için bir eylem planı hazırlamak ve bu plan doğrultusunda Türk Tabipleri Birliği önderliğinde tabip odaları ve uzmanlık dernekleri ile birlikte eşgüdüm içinde faaliyet yürütmek gereksinimi tartışılmıştır.

Sağlıkta reklam/tanıtım kuralı ihlallerini engellemek için eylem planı önerileri:

-Tıp fakülteleri mezuniyet öncesi tıp eğitimi çekirdek eğitimi programına “sağlıkta meslek etiğine uygun tanıtım” başlığının bilgi, beceri ve profesyonel değerler kapsamında yer verilmesi için TTB Merkez Konseyi’nin girişimde bulunması,

-Uzmanlık eğitimi çekirdek programında “sağlıkta meslek etiğine uygun tanıtım” başlığının bilgi, beceri ve profesyonel değerler kapsamında yer verilmesi için TTB Uzmanlık Dernekleri Eşgüdüm Kurulu’nun (UDEK) uzmanlık dernekleri ile çalışma yürütmesi,

- Bütün tabip odalarının bölgelerinde olan tanıtım ihlallerini izlemesi, üyeleri ve hekim kamuoyunu konu hakkında bilgilendirmesi, uyarılarda bulunması, gerekli olan durumlarda uygun soruşturma süreçlerini başlatması,

- UDEK üyesi uzmanlık derneklerinin “Hekimlik Uygulamaları Birimi” oluşturarak her türlü medya ortamında hekimlerin toplumu bilgilendirmek amaçlı paylaşımlarını izlemesi, tanıtım kuralı ihlali görüldüğünde uyarılarda bulunulması, konu ile ilgili şikayetleri değerlendirmesi, sağlıkta tanıtım ihlali yaptığı tespit edilen meslektaşlarımızla ilgili gerekli soruşturma süreçleri için tabip odası yönetimlerine başvurulması,

-Uzmanlık derneklerinin düzenlediği kongre, sempozyum ve geniş katılımlı toplantılarda “sağlıkta tanıtım ihlalleri ve sosyal medya” konusunda oturumlar düzenlenmesi, yukarıda anılan kılavuzun paylaşılması,

-Sağlıkta tanıtım kuralı ihlallerinin hasta haklarına verdiği zarar ve olası riskleri konusunda materyallerin (broşür, video film vb.) hazırlanması,

-Hekimlerin dışındaki sağlık çalışanlarının da aynı yasal çerçeveye uymakla yükümlü olması nedeniyle diğer sağlık meslek kuruluşları ile Türk Tabipleri Birliği'nin ortak etkinlikler düzenlemesi,

-Avrupa ve dünya ülkelerinde sağlıkta tanıtım konusunun derlenerek deneyimlerden yararlanılması,

-Hekim olmayanların yaptığı benzer tanıtım ve reklamlar ilgili de duyarlı olunması, toplum sağlığına zarar verebilecek gıda takviyelerinin, vitaminlerin, bitkisel ürünlerin yasal olmayan tanıtımları hakkında savcılıklara suç duyurusu yapılması,

-Sağlık alanında simsarlık yapanlar hakkında savcılıklara suç duyurusunda bulunulması,

-Sağlık Bakanlığı'nın sağlık turizmini geliştirme gerekçesiyle yayımladığı "*Uluslararası Sağlık Turizmi ve Turistin Sağlığı*" Yönetmeliği ile sağlık kuruluşlarına hasta sağlama amacıyla arabuluculuk ve sağlıkta reklamın önünü açan girişimlere destek vermesi kabul edilemez. Türk Tabipleri Birliği bu yönetmeliğin hukuka aykırı maddelerinin iptal edilmesi istemiyle Danıştay'a başvurmuştur. Yargısal sürecin izlenmesi,

-Televizyon ve radyo programlarına katılan hekimlerin meslek etiğine uygun davranıldığına ilişkin beyan vermeleri, hekimlerin ücret ödeyerek programa katılmalarının yaratacağı sorunlar hakkında tabip odalarımızın ve uzmanlık derneklerinin hekimleri ve medya organlarını bilgilendirmesi,

-Bilboardlar konusunda takip yapılması, yapılan çalışmaların görünür kılınması,

-Hekimlerin saptadıkları sağlıkta etik dışı tanıtım uygulamaları hakkında bireysel olarak da savcılıklara, Ticaret Bakanlığı Reklam Kurulu'na, Radyo Televizyon Üst Kurulu'na başvuru yapabileceklerinin duyurulması,

-Türk Tabipleri Birliği'nin Yükseköğretim Kurulu tarafından açılan "sağlık yönetimi programları" ile ilişkiye geçerek konunun önemini vurgulaması,

-Türk Tabipleri Birliği bünyesinde tabip odaları ve uzmanlık dernekleri temsilcilerinin katılımı ile "*Sağlıkta Tanıtım İhlalleri Çalışma Grubu*" oluşturulması ve bu grubun (i) sağlıkta tanıtım konusunda, evrensel gelişmeleri ve başka ülke örneklerini de izleyerek, yasal ve etik düzenlemeleri geliştirecek çalışmalar yapması; (ii) kamuoyunu, hekimleri ve sağlık çalışanlarını bilgilendirecek faaliyetler gerçekleştirmesi,

konularında bizler katılımcılar olarak kararlılığımızı meslektaşlarımızla ve kamuoyu ile paylaşıyoruz.